

ЩОДО ВАЖЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЮРИСТА

Шестакова С.О., канд.філол.наук, доцент

Істотною ознакою фахової кваліфікації сучасного юриста, показником його професійної придатності вважається володіння державною мовою, ефективне використання усної й письмової її форм у юридичній практиці. У зв'язку із цим актуальною вбачається проблема риторичної освіти юристів, набуття ними необхідних риторичних компетенцій.

З огляду на те, що юриспруденція належить до переліку лінгвоінтенсивних професій, видається необхідним формування в юристів мовної, мовленнєвої та, в першу чергу, риторичної компетентностей, оскільки це дозволить їм свідомо користуватися мовою у своїй професійній діяльності, правильно вибирати мовні засоби відповідно до ситуації спілкування й комунікативних завдань, допоможе коректно укладати фахові тексти тощо.

Вважаємо найголовнішим для юриста – сформованість риторичної компетентності, яка була предметом ґрунтовної наукової уваги таких дослідників, як В. А. Нищета, Л. А. Баландіна, Г. Ф. Кураченкова, О. Ф. Усманова, Н. Д. Янц та інших.

Метою нашого дослідження є визначення складових риторичної компетентності юриста як однієї з умов досягнення професійного успіху.

Не викликає заперечень той факт, що фахівець у галузі юриспруденції повинен бездоганно володіти навичками публічного мовлення. Юристам часто доводиться виступати на зборах, засіданнях, конференціях, симпозіумах, перед громадянами із приводу правових та інших питань. Усе це вимагає знань з основ ораторської майстерності та значного досвіду публічних виступів. З огляду на це ще під час навчання у вузі студентів необхідно навчити самостійно готувати промову, виступати в аудиторії, установлювати контакт зі слухачами, впливати на слухачів відповідно до

поставленої мети, тобто йдеться про необхідність формування риторичної компетентності.

О. С. Симакова визначає риторичну компетентність через сукупність знань про спілкування як загальнолюдський феномен, специфіку його реалізації у сфері підвищеної мовної активності конкретної професійної або соціальної групи та риторичних умінь, тобто способів дій, які суб'єкт може застосовувати у стандартних і нестандартних мовних ситуаціях. Дослідниця пропонує включити до риторичної компетентності етичний компонент, який служить підставою вибору способів впливу одного суб'єкта на мовленнєву діяльність іншого і який дозволить розмежувати риторичні знання та технології маніпулятивного впливу[1].

Л. М. Горобець під риторичною компетентністю пропонує розуміти здатність усвідомлено створювати, виголошувати й рефлексувати авторсько-адресний текст мовного/риторичного жанру відповідно до мети й ситуації публічного мовлення [2, с. 215]. Слід зазначити, що дослідниця справедливо виокремлює три компоненти в риторичній компетентності: усвідомлений вибір комунікативної мети та стратегій, адекватний синтез мови як цілого тексту, володіння арсеналом жанрово-стилістичних засобів, що є необхідною умовою ефективної риторичної діяльності.

Не можемо не погодитися з тим, що ефективність спілкування багато в чому залежить від сформованості жанрового репертуару мовця й від правильності вибору мовного жанру. Слід зазначити, що риторична компетентність полягає як у знанні про репертуар мовних жанрів, так і в умінні продукувати текст певного жанру: правильно вибирати жанр із урахуванням інтенції, ситуації, адресата, відтворювати структуру моделі жанру, насичувати цю структуру мовним матеріалом, беручи до уваги стильову належність жанру. Зокрема, для юриста мова йде про усні жанри починаючи з оголошення справи, явки присутніх, роз'яснення прав та обов'язків учасників процесу і завершуючи промовою прокурора, промовою захисника, виголошенням рішення суду. До усних жанрів належить і

пояснювальний монолог чи діалог, і переконання та доведення під час консультування тощо. Письмовими жанрами, якими досконало має володіти юрист, є характеристика особи, звіт, довідка, біографія, службові записки, довіреність, цивільно-правовий договір, позовна заява, постанова про проведення обшуку, рапорт, різноманітні корпоративні та судові документи тощо.

Таким чином, під риторичною компетенцією в широкому сенсі треба розуміти комплекс послідовно здійснюваних риторичних дій, які ґрунтуються на знанні законів загальної риторики і забезпечують ефективне спілкування.

На підставі аналізу складових риторичної компетентності можемо визначити наступні:

- здатність без викривлень сприймати і передавати інформацію;
- здатність до логічного мислення, аргументованого і зрозумілого укладання усних і письмових текстів;
- здатність вести полеміку й дискусію;
- здатність вільно комунікувати українською мовою у професійній діяльності;
- здатність публічно представляти результати досліджень;
- здатність розробляти і правильно оформляти юридичні й службові документи, повно відображати в них результати професійної діяльності ;
- здатність кваліфіковано застосовувати нормативні правові акти в конкретних сферах юридичної діяльності;
- здатність ефективно здійснювати консультаційну діяльність;
- здатність кваліфіковано тлумачити нормативні правові акти;
- здатність застосовувати під час вирішення професійних завдань психологічні методи, засоби й прийоми;

Проте, як показує практика, далеко не в усіх навчальних закладах знаходиться можливість внесення до навчальних планів курсу риторики,

внаслідок чого процес формування риторичної компетентності відбувається стихійно й не завжди завершується бажаним результатом. Звідси зрозуміло, чому багато фахівців втрачають можливості здобути одну із базових професійних компетентностей.

Думка про те, що сформувати риторичну компетентність можна стихійно, помилкова. Вимога якісної освіти несумісна з ігноруванням поетапної підготовки до ефективного спілкування в юридичній галузі, що може бути забезпечене тільки при такому навчанні риториці, яке полягає в поступовому формуванні риторичної компетентності – від елементарного рівня до професійного.

Риторичне вміння формується в результаті тривалого тренування. Пасивне спостереження за педагогом і ознайомлення з риторичними знаннями не дасть позитивних результатів у формуванні риторичних умінь. Вони виникнуть за умови, якщо той, кого навчають, буде неодноразово проходити всі стадії спілкування в різних ситуаціях, осмислено їх планувати, здійснювати, коректувати, аналізувати, що можливо внаслідок використання нових методичних підходів до формування риторичних умінь.

Використана література:

1. Симакова О.С. Риторическая компетенция в профессиональной подготовке педагога. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ritoricheskaya-kompetentsiya-v-professionalnoy-podgotovke-pedagoga> (дата звернення 05.03.2020).

2. Горобець Л.Н. Риторическая компетенция учителя: проблемы исследования и практика формирования. URL: <file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/ritoricheskaya-kompetentsiya-v-professionalnoy-podgotovke-pedagoga.pdf> (дата звернення 05.03.2020).